

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 11(164): 18-22
УДК 330.8
JEL P 500

Н. Гражевська, д-р екон. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ

Розкрито специфіку та охарактеризовано етапи еволюції теоретико-методологічних засад економічної компаративістики. Висвітлено алгоритми порівняльного аналізу й теоретико-методологічні обмеження дослідних програм нової економічної компаративістики. Обґрунтовано висновок щодо необхідності комплексного компаративного дослідження основних тенденцій та суперечностей розвитку національних економік в епоху глобалізації.

Ключові слова: еволюція економічної компаративістики; традиційна економічна компаративістика; нова економічна компаративістика; порівняльний аналіз економічних систем; порівняльний інституційний аналіз.

Постановка проблеми. Сутнісною ознакою сучасності є стрімка глобалізація економіки, що формує той особливий контекст, у межах якого функціонує "поліфонія" національних господарських систем. Концептуальне усвідомлення багатоваріантності та альтернативності їхнього розвитку за наявності певної інерційно-історичної визначеності трансформаційних змін загострює потребу в перегляді методологічних основ традиційної економічної науки. Численні теоретичні дослідження та гострі дискусії, що активізувались наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., свідчать про посилення інтересу науковців та практиків до нової економічної компаративістики, яка дозволяє осмислити глобальний світ як упорядковану цілісність, виокремити і дослідити загальні риси, подібності, а також специфічні особливості та відмінності у функціонуванні реальних національних економік.

Незважаючи на тривалий період розвитку порівняльних досліджень, економічна компаративістика як специфічний напрям економічної думки, все ще залишається недостатньо осмисленою як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. Водночас вивчення досвіду застосування порівняльного аналізу в економічних дослідженнях в історичній ретроспективі та висвітлення еволюції теоретико-методологічних засад економічної компаративістики набуває важливого теоретичного і практичного значення за умов дивергенції траєкторій розвитку сучасних економічних систем. Попри скептичне ставлення до перспектив порівняльного аналізу після краху соціалістичної системи, саме відсутність розуміння реального різноманіття економічних систем, на думку багатьох науковців, відіграла вирішальну роль у провалі багатьох реформаторських проектів. За словами відомого західного дослідника Дж.Стігліца, невдачі пострадянських трансформацій прямо пов'язані з надмірною довірою до "моделей з підручників, що можуть бути досить зручними для навчання студентів, але на які не можна спиратися, консультиючи уряди, які намагаються відтворити ринкову економіку" [1, с.5].

Зазначена проблематика є особливо актуальною в умовах посилення кризових тенденцій в економіці України, зумовлених зовнішньою російською агресією та системними деформаціями, накопиченими впродовж трансформаційного періоду. Докорінна модернізація національної економіки та розбудова високорозвиненого, замкнутого суспільства, інтегрованого в європейську спільноту, неможлива без глибокого теоретичного осмислення загальних тенденцій сучасного світогосподарського розвитку, виявлення специфічних рис еволюції національної економіки, можливостей і обмежень в застосуванні досвіду успішних країн, виборі та реалізації альтернатив історичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях зарубіжних і вітчизняних науковців висвітлюються окремі аспекти теорії і методології компаративних еко-

номічних досліджень з урахуванням того, що використання порівняльного аналізу було властиве економічній думці протягом тривалої історії її еволюції [2-8]. Однак у період протистояння капіталістичної та соціалістичної економік, ідеологічна спрямованість порівняльної економіки перешкоджала неупередженому аналізу відповідних проблем, гальмуючи висвітлення дослідного потенціалу економічної компаративістики. На думку американських дослідників Дж.Б.Россера та М.Россер, після кризи парадигми традиційної економічної компаративістики ("соціалізм проти капіталізму") порівняльні дослідження економічних систем стали менш ідеологізовані. У праці "Нова економічна компаративістика: полемічні нотатки" вчені аналізують особливості нової дослідної програми, в межах якої об'єднуються порівняльний аналіз економічних систем і новий інституціоналізм. При цьому дослідження ринкового капіталізму і командного соціалізму, засноване на відмінностях у правах і природі власності, замінюється вивченням інституційного різноманіття економічних систем з позицій його вимірюваної ефективності. Йдеться про модель межі інституційних можливостей (MIM), яка охоплює широкий спектр інституцій та ілюструє суспільний вибір між хаосом і диктатурою. Звертаючи увагу на обмеження цієї моделі, пов'язані з надмірним узагальненням та спрощенням реальної економічної дійсності, ігноруванням динаміки інституційної системи та економічної поведінки, Дж.Россер та М.Россер обґрунтовують в якості альтернативної теорії "нової традиційної економіки" [9]. Остання враховує той факт, що в багатьох країнах у процесі трансформаційних перетворень відбувається повернення до традицій, які, як правило, асоціюються з релігією. Іншою методологічною альтернативою нової економічної компаративістики, на думку авторів, є кластерний аналіз економічних систем [10]. Йдеться про групування країн, які об'єднуються в кластери за широким спектром соціальних, культурних, політичних та економічних характеристик. Звертаючи увагу на те, що можливість кластерного підходу щодо формулювання глибоких узагальнюючих висновків є обмеженими, дослідники вважають, що такий підхід може стати інструментом більш серйозного емпіричного обґрунтування для таких узагальнень [11].

Серед російських та українських авторів, у працях яких висвітлюються окремі аспекти теоретико-методологічних засад економічної компаративістики, слід назвати О.Ананьїна, В.Базилевича, В.Бодрова, О. Бузгаліна, А.Колганова, П.Леоненка, І.Мисляєву, А. Худокормова, О.Черепніну, Н.Шапіро та ін. При цьому О. Бузгалін та А.Колганов визначають економічну компаративістику (порівняльний аналіз економічних систем) як складову економічної теорії, метою якої є дослідження різних існуючих (як одночасно, так і послідовно в часі) видів економічних систем та аналіз подібності та від-

мінності між ними. На думку авторів, компаративістика поряд з еволюційною політичною економією виводить розуміння економічного устрою суспільства за межі абстрактної моделі ринкової економіки, вивчаючи дійсне співвідношення між різними видами ринкових і неринкових економік, що існують (або існували) у світі [12, с.15]. Дисертаційна робота Н.Шапіро присвячене методології та досвіду застосування порівняльного аналізу в економічних дослідженнях. Авторка виходить з того, що компаративістське конкретне "за методологічними характеристиками займає проміжне становище між генералізуючим та індивідуалізуючим "конкретним", воно частково є і тим, і іншим. Йдеться про розмежування "конкретного", що використовується в генералізуючому методі (сходження від абстрактного до конкретного як загального), в індивідуалізуючому методі (відтворення унікальності конкретного як одиничного), і, нарешті, в порівняльному методі (упорядкування різноманіття конкретного як особливого) [13].

О.Ананьїн розуміє під порівняльною економікою (економічною компаративістикою) ті школи та напрями економічної науки, які розглядають різноманіття реальних економік у якості вихідної аналітичної передумови. В статті "Економічна компаративістика та економічна наука" вчений здійснив загальний огляд порівняльної економіки, що охоплює не лише сформовані, але й порівняно нові теоретико-методологічні підходи, як різні способи вивчення плюралізму економічних систем і процесів. Значну увагу автор приділяє дослідженню витоків і ціни нечутливості мейнстрім економічної науки до різноманіття економічного світу, аналізу епістемологічної природи цієї проблеми та значенню методологічних ідей Г.Ріккертта і М.Вебера для її осмислення. На завершення увага читачів фокусується на наслідках, які випливають з веберівської моделі економічної науки і є суттєвими для переосмислення місця і ролі економічної компаративістики в структурі економічного знання [14]. У циклі статей Р.Нуреева аналізуються відмінності між "старою" та "ною" економічною компаративістикою, теоретико-методологічні особливості порівняння економічних систем в просторовому та часовому контекстах, започатковані в межах цивілізаційного та формаційного підходів, наводиться типологія основних підходів до аналізу економічних систем в історичному аспекті, логічна схема шкіль нової економічної компаративістики тощо [15, 16, 17]. П.Леоненко та О.Черпніна у якості предмета порівняльних економічних досліджень визначають аналіз розвитку економічних систем та його соціально-економічних наслідків у різних зіставленнях на національному, регіональному та світовому рівнях [18]. Трактуючи економічну компаративістику як важливий напрям сучасної економічної теорії, який набуває нових рис та кардинально відрізняється від попередніх етапів розвитку економічної науки, на яких основна увага приділялась протиставленню планової та ринкової економік, О.Горняк наголошує на важливій ролі порівняльного аналізу економічних систем для дослідження перехідних економік [19].

Водночас ускладнення та урізноманітнення національних економік, їхній безупинний розвиток, внутрішньосистемні та міжсистемні трансформації, глобалізація світогосподарського середовища стимулюють нові наукові пошуки та дискусії в цій царині. Незважаючи на значну кількість теоретичних досліджень, проведених у межах економічної компаративістики, відчувається певна нестача комплексних напрацювань в сфері теоретико-методологічних засад порівняльного економічного аналізу.

Метою пропонованого дослідження є висвітлення еволюції теоретико-методологічних засад економічної

компаративістики з метою виявлення її потенційного дослідного ресурсу для розуміння основних тенденцій та суперечностей розвитку національних економік в епоху глобалізації. Важливо зауважити, що в статті знайшли відображення не лише економічні теорії, які ставили компаративний підхід у центр своїх досліджень, але й концепції, гносеологічна природа яких зводиться до порівняльного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, термін "компаративістика" походить від латинського слова "comparare", що означає "порівнювати". Порівняння є логічним прийомом, що широко використовується у всіх сферах людської пізнавальної діяльності. При цьому компаративний аналіз, як особливий метод дослідження, передбачає спеціальну підготовку та організацію процедури зіставлення складних об'єктів і явищ, які описуються певним набором варіативних ознак. Як вдало зазначив Ч. Регін, "незважаючи на те, що в широкому сенсі всі методи суспільних наук можна назвати порівняльними, термін порівняльний метод, як правило, використовується в більш вузькому значенні для позначення особливого виду порівнянь, а саме: порівнянь великих макросоціальних одиниць" [20, с.32].

При цьому порівняльний аналіз як метод наукового пізнання і його застосування в економічних дослідженнях пройшли певну еволюцію, що несе на собі відбиток розвитку світової економічної думки. На наш погляд, зазначена еволюція може бути представлена шляхом виокремлення таких основних етапів:

I. Застосування порівняння як логічного прийому в донауковий період розвитку економічного знання. Яскравим прикладом реалізації такого підходу є учення про економіку та хрематистику давньогрецького вченого Аристотеля, що базується на зіставленні двох сфер господарської життєдіяльності античного суспільства, а саме: натурального господарства як мистецтва надбання благ, необхідних для задоволення нагальних життєвих потреб людей, та товарного господарства, як мистецтва збагачення, спрямованого на безмежне накопичення грошей [21, с.80-81].

II. Використання порівняльного аналізу як складової загальнотеоретичних методів пізнання в працях представників класичної політичної економії. Прикладами таких досліджень є зіставлення продуктивної та непродуктивної праці, висвітлення відмінностей між основним та оборотним капіталом, різними факторами виробництва та факторними доходами, розмежування позитивного та нормативного економічного знання, законів виробництва та законів розподілу, що знайшли відображення в працях Ф.Кене, А.Сміта, Д.Рікардо, Т.Мальтуса, Ж.-Б.Сея, Дж.С.Мілля та ін. Зазначені порівняння носили статичний характер, оскільки, класична політична економія "шукала за історичною різноманітністю існуючих суспільних порядків один-єдиний природний порядок та знайшла його в конкурентному порядку" [22, с.40]. За цих обставин неринкові економічні системи трактувалися класиками як відхилення від природного порядку і не попадали в предметне поле їхніх досліджень

III. Обарунтування необхідності застосування та широке використання порівняльно-історичного методу досліджень в працях засновників історичної школи та марксизму. Виступивши з критикою теоретико-методологічних засад класичної політичної економії, представники історичної школи започаткували вивчення економічних явищ та процесів у історичному контексті, а саме: осмислення еволюції національних економік у просторово-часовому вимірі; співставлення господарського розвитку різних націй; періодизацію світової економічної історії з урахуванням загального та

специфічного в економіці окремих країн. Яскравим прикладом таких теоретико-методологічних новацій є концепція економічного прогресу націй Ф.Ліста. Глибокий аналіз історичного матеріалу, дослідження еволюції галузевої структури економіки та співставлення рівня розвитку сучасних йому національних економік дозволили німецькому вченому виокремити п'ять стадій економічного розвитку окремих країн та обґрунтувати висновок, згідно з яким економічна політика держави повинна враховувати специфіку кожного етапу господарського прогресу нації з метою створення передумов неухильного зростання її продуктивних сил [23]. Класичним порівняльно-історичним дослідженням початку ХХ ст. стала праця М.Вебера "Протестантська етика і дух капіталізму", в якій німецький вчений здійснив компаративний аналіз західної та східної цивілізації з метою дослідження передумов виникнення та специфічних особливостей капіталістичної системи господарювання [24]. Водночас у працях основоположників марксизму (К.Маркса, Ф.Енгельса та їх послідовників) порівняльно-історичний метод широко використовувався при обґрунтуванні формацийного підходу до дослідження суспільної еволюції.

VI. Становленн економічної компаративістики як самостійного напрямку економічних досліджень. На думку більшості науковців, економічна компаративістика, предметом якої став порівняльний аналіз економічних систем, була започаткована на початку ХХ ст. Дискусії, що розгорталися в цей період, базувалися на засадах неокласичної парадигми та оберталися навколо дихотомії "капіталізм – соціалізм" або "ринкова економіка – командна економіка". При цьому реальні господарські системи порівнювалися зі своєрідним еталоном, а саме: ідеальною ринковою економікою, що розвивається на засадах досконалої конкуренції. Відтак відмінності між реальними національними економіками визначалися на основі їхніх "недосконалостей", пов'язаних з державним регулюванням та незрілістю ринкових відносин. Дослідження в цій царині особливо інтенсивно розвивалась з середини 60-х років ХХ ст., що було зумовлено практичними потребами визначення перспектив розвитку країн так званого "третього світу", що звільнилися від колоніальної залежності. Важливо зауважити, що порівняння капіталістичної та соціалістичної економічних систем в цей період сприяло подоланню певних теоретико-методологічних стереотипів, які панували в класичній політичній економії, а саме:

- усвідомленню того, що найважливіші економічні категорії мають системно-специфічний характер і їхній зміст змінюється при переході від однієї господарської структури до іншої;
- виявленню нестрогості поняття "економічна система", для чіткого визначення якого потрібно уникати двох крайнощів: економічна система як об'єкт порівняльного аналізу не може бути ні суто абстрактним об'єктом, недоступним для будь-якого емпіричного дослідження, ні конкретною національною економікою;
- висвітленню нової грані старих суперечок про ціннісні судження в економіці, оскільки пошук об'єктивних критеріїв для оцінювання результативності функціонування економічних систем підтвердив, що будь-який критерій є результатом вибору, який неминуче відображає ту чи іншу ціннісну орієнтацію [14, с.58-59].

V. Криза традиційно економічної компаративістики, зумовлена радикальними змінами в розвитку світової господарської системи, що відбулися наприкінці ХХ ст. і були пов'язані з крахом соціалістичної економіки, становленням постіндустріального суспільства та розгортанням глобалізаційних процесів. Зазначені

трансформації підірвали основи та позбавили змісту предмет традиційної економічної компаративістики. За образним висловлюванням редактора провідного компаративного журналу, з крахом соціалістичної системи "сфера порівняльного аналізу втратила свій якір, а саме: централізоване планування радянського типу" [25, с.3]. Виходячи з логіки біполярного світу прихильники традиційної економічної компаративістики стали стверджувати, що в світі відбулась конвергенція, перехід до єдиної економічної системи і внесок порівняльної економіки повинен зводитися до ілюстрації різноманіття зовнішніх проявів базових економічних принципів [26]. Однак дивергенція траєкторій розвитку посткомуністичних економік виявила суттєві обмеження такого підходу. Виявилось, що методологія порівняльного аналізу, зорієнтована на зіставлення капіталістичних і соціалістичних економік, не відображає усієї унікальності та різноманіття реального світу.

VI. Започаткування та розвиток нової економічної компаративістики на основі неортодоксальних наукових підходів до порівняння економічних систем, а саме: інституціоналізму, еволюційної економіки, нової політичної економії та ін., представники яких звернули увагу на посилення інституційного різноманіття господарських систем у відповідь на виклики глобалізації та обґрунтували необхідність використання інституційно-еволюційного підходу в компаративних дослідженнях [27, 28]. У зв'язку з цим зауважимо, що сучасна порівняльна економіка, зорієнтована на вивчення плюралізму реальних економічних систем, містить широкий спектр дослідних програм. Серед основних напрямів порівняльних досліджень, які достатньо повно репрезентують її теоретико-методологічні особливості, як правило, виокремлюють такі (табл.1):

- 1) порівняльний аналіз економічних систем, започаткований творчими колективами Т.Купманса-Дж. Монтіаса та Е.Нойбергера-У.Даффі, які займаються вирішенням переважно дескриптивних завдань;
- 2) порівняльний інституційний аналіз А.Грейфа та М.Аокі, спрямований на наукове пояснення певних історичних ситуацій, висвітлення поліфонії економічної реальності, пошук відповіді на питання: "чому існує різноманітність інституційних структур і якими є наслідки такої різноманітності для державної політики" [29];
- 3) ордолібералізм, започаткований В.Ойкеним, та зорієнтований на подолання антиномії між німецькою історичною школою, яка акцентувала увагу на унікальності реальних економічних систем, та австрійською школою маржиналізму, зорієнтованою на позаісторичну природу економічних суб'єктів;
- 4) французька школа "теорії регуляції", налаштована на економічну діагностику як етап розробки економічної політики.

Важливо зауважити, що сучасний стан економічної компаративістики співзвучний новітнім тенденціям розвитку суспільних наук, пов'язаним із визнанням багатоваріантності та альтернативності розвитку складних систем за наявності певної інерційно-історичної визначеності їхніх змін у точках біфуркації. Згідно із зазначеним підходом національні та глобальна економіки є нестійкими нелінійними системами, які втримують у своїй структурі різні стаціонарні стани. Оскільки біфуркаційний хаос містить значний спектр можливих етапів розвитку та метаморфоз, важливу роль у процесі соціально-економічних перетворень починає відіграти так звана "потенційна якість", яка стає основою нової структури. Відтак інноваційні зрушення в теоретико-методологічних засадах нової економічної компаративістики все більше пов'язують з синергетичним моделю-

ванням, результатом якого постає не кінцевий стан системи, а поле різномовірнісних станів, які задаються не координатами та швидкостями, а векторами полів та їхнім потенціалом. За цих обставин на перший план виходить якісна поведінка, а не кількісні відмінності, увага концентрується на глибинних, глобальних властивостях системи, що досліджується, за ігнорування локальних варіацій.

При цьому визнання культурно-історичної цілісності окремих країн сприяє усвідомленню того, що глобалізація не поглинає національні економіки, оскільки адаптаційні можливості світогосподарської цілісності пов'язані з єдністю багатоманіття. Відтак цілком слушним є висновок щодо основної тенденції сучасного соціально та культурно самобутніх "великих просторів", внутрішньої мозаїки яких пронизана культурно-історичними кодами, схожим стилем господарської практики, соціально-

економічними інтересами та стратегічними замислами. Йдеться про те, що глобалізація посилює диференціацію не лише в силу дії принципу необхідної різноманітності Ешбі, але й тому, що формування універсальних, загальнолюдських структур актуалізує історичну діяльність, пов'язану з архетипами окремих цивілізацій і національних культур та протистоїть тенденціям нівелювання національних дивергенцій, які були характерні для індустріального суспільства, спрямованого на уніфікацію та стандартизацію виробництва. Саме тому сучасна економічна компаративістика все частіше виходить за рамки традиційного для неї дослідження національних господарських і звертається до аналізу міжнародних стандартів та практики їх освоєння окремими країнами та регіонами, набуваючи в результаті цього специфічного, глобального виміру.

Таблиця 1. Співставлення дослідних програм нової економічної компаративістики*

Науково-дослідна програма	Алгоритм порівняльного аналізу	Теоретико-методологічні обмеження
Порівняльний аналіз економічних систем	Фіксація різноманіття економічних систем з допомогою універсальних, системно-нейтральних понять → формування типології економічних систем → ідентифікація національних економік в межах сформованої типології → відбір співставних економік-представників для міжсистемних порівнянь → вимірювання результатів функціонування відібраних економік → розробка критеріїв та оцінювання на їхній основі економічних систем	Статичність, абстрагування від інституційної інтегрованості систем (взаємопов'язаності інституцій, що обумовлює супротив системи до спроб її довільного реформування)
Порівняльний інституційний аналіз	Конструювання спеціальної (контекстно специфічної) моделі для інтерпретації конкретної економічної ситуації → фіксація специфічних інституцій, суттєвих для розуміння цього історичного контексту → емпірична перевірка моделі на адекватність → використання моделі для аналізу взаємної узгодженості різних інституцій, їхньої здатності надійно координувати поведінку економічних агентів → пояснення стійкого різноманіття інституційних форм, що забезпечують однорідні соціальні функції	Не уточнюється специфіка розуміння економічної системи, способу подолання розриву між ситуативно специфічним аналізом конкретних ситуацій та загальним розумінням економічних систем
Ордолібералізм	Побудова базової структури інституційних форм (морфології), що лежать в основі економічних взаємодій → характеристика економічних порядків на основі морфології (фаза інтерпретації) → конструювання та оцінювання економічних порядків (інструментально-аналітична фаза)	Неможливість оцінити внутрішню узгодженість "економічних порядків", загроза зведення типологізації до нормативної дихотомії командної та мінової економік
Французька школа "теорії регуляції"	Формування набору інституційних форм та режимів нагромадження → характеристика національних економік в термінах інституційних форм (фаза інтерпретації) → діагностика національних траєкторій економічного розвитку (інструментально-аналітична фаза)	Труднощі в поясненні змін у "способі регуляції" із-за відсутності надійних критеріїв для розмежування позитивних та деструктивних змін.

* Джерело: розроблено автором на основі: [14, 17]

Висновки. Порівняльні дослідження економічних систем посідають важливе місце в сучасній економічній науці. Еволюція економічної компаративістики пов'язана з використанням порівняння як логічного прийому в донауковий період розвитку економічного знання; застосуванням порівняльного аналізу як складової загально-теоретичних методів пізнання в працях представників класичної політичної економії; обґрунтуванням необхідності застосування та широкого використання порівняльно-історичного методу дослідження в працях засновників історичної школи та марксизму; становленням економічної компаративістики як самостійного напрямку економічних досліджень на початку ХХ ст.; кризою традиційної економічної компаративістики наприкінці ХХ ст.; започаткуванням та розвитком нової економічної компаративістики.

Впродовж тривалого періоду розвитку економічної теорії економічна компаративістика утвердилась як новий самостійний напрям наукових досліджень, нагромадила значний аналітичний і концептуальний потенціал, що дозволяє вийти за межі ортодоксальних

уявлень та ідей, поглибити розуміння єдності та плюралізму форм господарської життєдіяльності людства. Сучасна порівняльна економіка, зорієнтована на вивчення реальних економічних систем, містить широкий спектр дослідних програм, в т.ч. порівняльний аналіз економічних систем, порівняльний інституційний аналіз, ордолібералізм та теорію регуляції. Нова економічна компаративістика спрямована на комплексне дослідження глобальної та національних економік як динамічних систем, що характеризуються багатоваріантністю та альтернативністю розвитку.

Список використаних джерел

1. Стиглиц Д. Куда ведут реформы? (К десятилетию начала переходных процессов) // Вопросы экономики 1999. – №7. – С.4-30.
2. Comparative Economic Systems / ed by J. S. Prybyla. – New York: Meredith Corporation, 1969. – 551 с.
3. Elliott J., W. Robert Comparative Economic Systems. – Belmont: Prentice Hall, 1972. – 608 p.
4. Koopmans T., Montias J. Comparison of economic systems. Theoretical and methodological approaches // On the description and comparison of economic systems / Alexander Eckstein (ed.). – Berkeley: University of California Press, 1971. – P. 27-78.

5. Neuberger E. Comparative economic systems: A decision-making approach. – Boston: Allyn and Bacon, 1976. – 378 p.
6. Comparative Economic Systems. Models and Cases. Ed. by Morris Bornstein. – Irwin Professional Publishing, 1993. – 656 p.
7. Gregory P. R., Stuart R.C. Comparative economic systems. – Houghton Mifflin, 1998. – 502 p.
8. Schnitzer C.M. Comparative economic systems / Martin C. Schnitzer, South-Western College Publishing, 1999. – 416 p.
9. Rosser J.B., Rosser M.V. Comparative economics in a transforming world economy / J.B. Rosser, M.V. Rosser. – Cambridge, MIT Press, 2003. – 656 p.
10. Pryor F. L. Economic Systems of Foraging, Agricultural, and Industrial Societies. N.Y.: Cambridge University Press, 2005. – 316 c.
11. Rosser J. B., Rosser M. V. A Critique of the New Comparative Economics // Review of Austrian Economics. – Vol. 21. – No 1. – P. 81-97.
12. Колганов А.И., Бузгалин А.В. Экономическая компаративистика: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 744 с.
13. Шапиро Н. А. Сравнительный анализ: методология и опыт применения в экономических исследованиях: Автореф. дис. ... доктора эконом. наук: 08.00.01 / Н. А. Шапиро / Санкт-Петербургский государственный университет. – М., 2003. – 40 с.
14. Ананьин О.И. Экономическая компаративистика и экономическая наука // Истоки: Экономика в контексте истории и культуры / Редкол.: И.Я.Кузьминов (гл. ред.), В.С.Автономов (зам. гл. ред.), О.И.Ананьин и др. – М.: ГУ ВШЭ, 2004. – С.52-84.
15. Нуреев Р.М. Сравнение экономических систем во времени: формационные подходы к анализу // TERRA ECONOMICUS. – 2010. – Т. 8. – № 1. – С. 130-141.
16. Нуреев Р.М. Сравнение экономических систем в пространстве: цивилизационные подходы к анализу // TERRA ECONOMICUS. – 2010. – Т. 8. – № 2. – С. 138-153.
17. Нуреев Р.М. Старая и новая экономическая компаративистика. Предмет и метод компаративистики // TERRA ECONOMICUS. – 2010. – Т. 8. – № 3. – С. 143-154.
18. Леоненко П.М., Черепнина О.И. Сучасні економічні системи: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 429 с.
19. Горняк О.В. Развитие теории порівняльного аналізу економічних систем на початку XXI століття. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/256/1/149-54.pdf>
20. Рэгин Ч. Особенности компаративистики // Современная сравнительная политология. Хрестоматия. – М.: Общественный научный фонд, 1997. – С. 31-51.
21. Аристотель. Політика // Історія економічних учень: хрестоматія / уклад.: В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, А.О. Маслов та ін.; за ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 1198 с.
22. Ойкен В. Основы национальной экономики. М. Экономика. 1996. – 345 с.
23. Лист Ф. Национальная система политической экономики / Ф. Лист. – М.: Европа, 2005. – 382 с.
24. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму: Пер. з нім. О. Погорілого. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
25. Bonin J. Editorial: the "transition" in comparative economics // Journal of comparative economics. – 1998. – Vol. 26. – N1. – P.1-8.
26. Gordon R.J. Why the principles course needs comparative macro and micro // American economic review. – 1993. – Vol.83. – N2. – P.17-21.
27. Angresano J. Comparative Economics / J. Angresano. – Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1996. – 604 p.
28. Djankov S., Glaeser E., La Porta R., Lopez-de-Silanes F., Shleifer A. The New Comparative Economics // Journal of Comparative Economics. – 2003. – Vol. 31. – No 4. – P. 595-619.
29. Aoki M. Information, corporate governance, and institutional diversity. – Oxford: Oxford university press, 2000. – 200 p.

Надійшла до редколегії 10.11.14

Н. Гражевская, д-р экон. наук, проф.
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПАРТИВИСТИКИ

Раскрыта специфика и охарактеризованы этапы эволюции теоретико-методологических основ экономической компаративистики. Освещены алгоритмы сравнительного анализа и теоретико-методологические ограничения исследовательских программ новой экономической компаративистики. Обоснован вывод о необходимости комплексного компаративного исследования основных тенденций и противоречий развития национальных экономик в эпоху глобализации.

Ключевые слова: эволюция экономической компаративистики; традиционная экономическая компаративистика; новая экономическая компаративистика; сравнительный анализ экономических систем; сравнительный институциональный анализ.

N. Grazhevskaya, Doctor of Sciences (Economics), Professor
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

EVOLUTION OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF COMPARATIVE ECONOMICS

The article reveals the evolution stages of theoretical and methodological foundations of comparative economics. The author highlights algorithms of comparative analysis as well as theoretical and methodological limitations of four research programs of the new comparative economics. The article justifies the necessity of a comprehensive comparative study of the major trends and contradictions in the development of national economies in the era of globalization.

Keywords: development of comparative economics, traditional comparative economics, new comparative economics, comparative analysis of economic systems, comparative institutional analysis.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 11(164): 22-27

УДК 336.763.34

JEL G21; H21; H24

Л. Гудзинська, канд. экон. наук, доц.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПЕРСПЕКТИВИ ІПОТЕКИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ: ОЦІНКА РИЗИКІВ

У статті дана оцінка трансформації системи оподаткування нерухомості в Україні в контексті зміни платоспроможності потенційних позичальників іпотечних кредитів.

Ключові слова: іпотека; іпотечний ринок; іпотечне кредитування; житлова іпотека; оподаткування нерухомості.

Постановка проблеми. Інститут іпотеки, особливо житлової, є надзвичайно чутливим до зміни факторів зовнішнього середовища, у першу чергу таких, які безпосередньо впливають на рівень платоспроможності громадян, тим самим визначаючи тренд їх мотиваційної поведінки щодо напрямів використання власних коштів. Будь-які законодавчі новели, спрямовані на підвищення фіскального тиску на громадян, своїм наслідком мають зниження рівня їх платоспроможності і, в першу чергу, в

інвестиційній сфері, що негативно позначається на стійкості економічної системи загалом, та банківської системи зокрема. Іпотека, а в її сегменті – житлова, традиційно розглядається в якості одного з дієвих факторів економічного зростання, інструменту, використання якого забезпечує високий синергійний ефект, створюючи реальне підґрунтя для задоволення складившихся потреб населення (соціальна функція), інвестиційних інтересів суб'єктів інвестиційного ринку та розвитку фі-

© Гудзинська Л., 2014